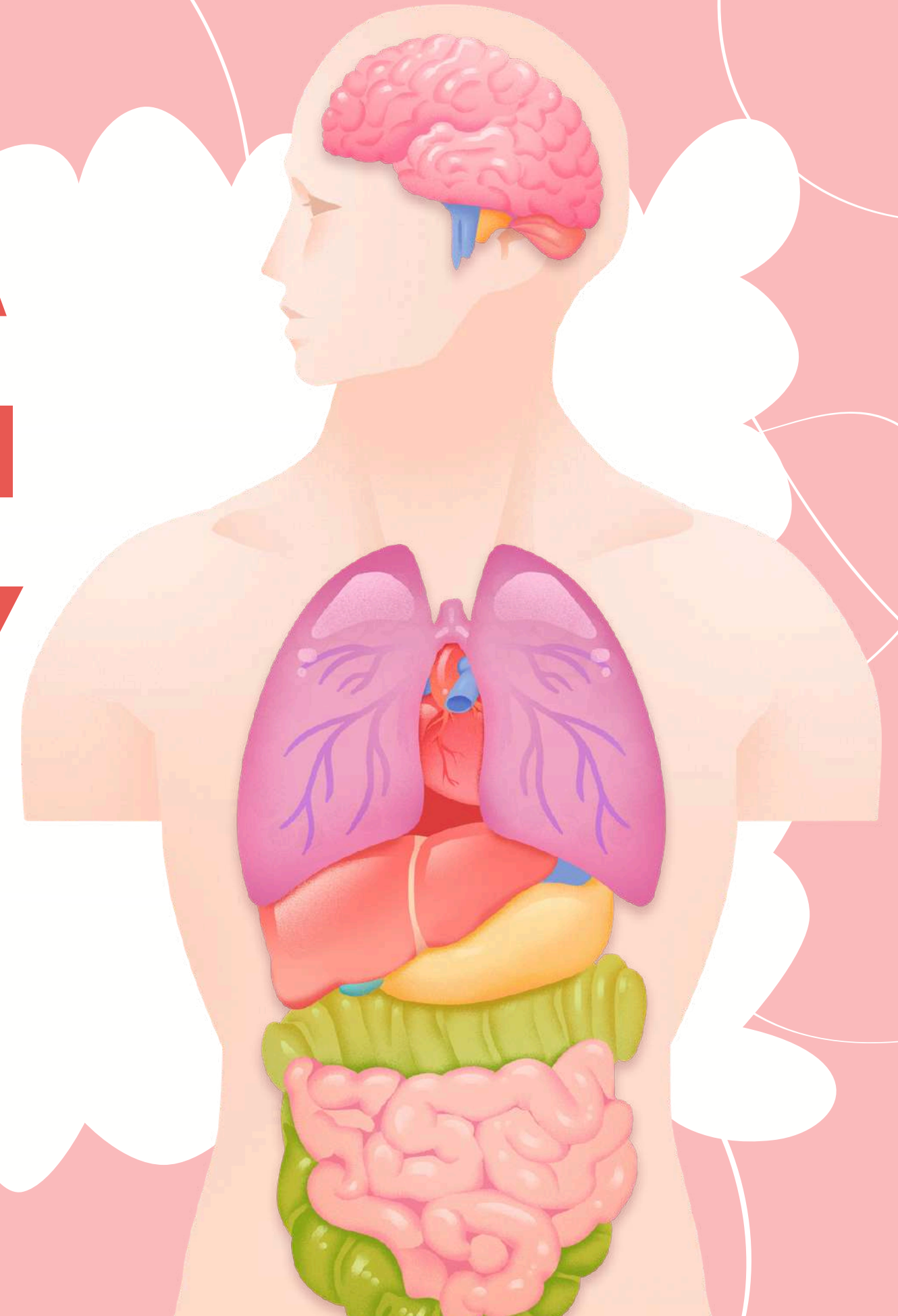

1-MAVZU. ODAM VA UNING SALOMATLIGI TO'GRISIDA UMUMIY TUSHUNCHA

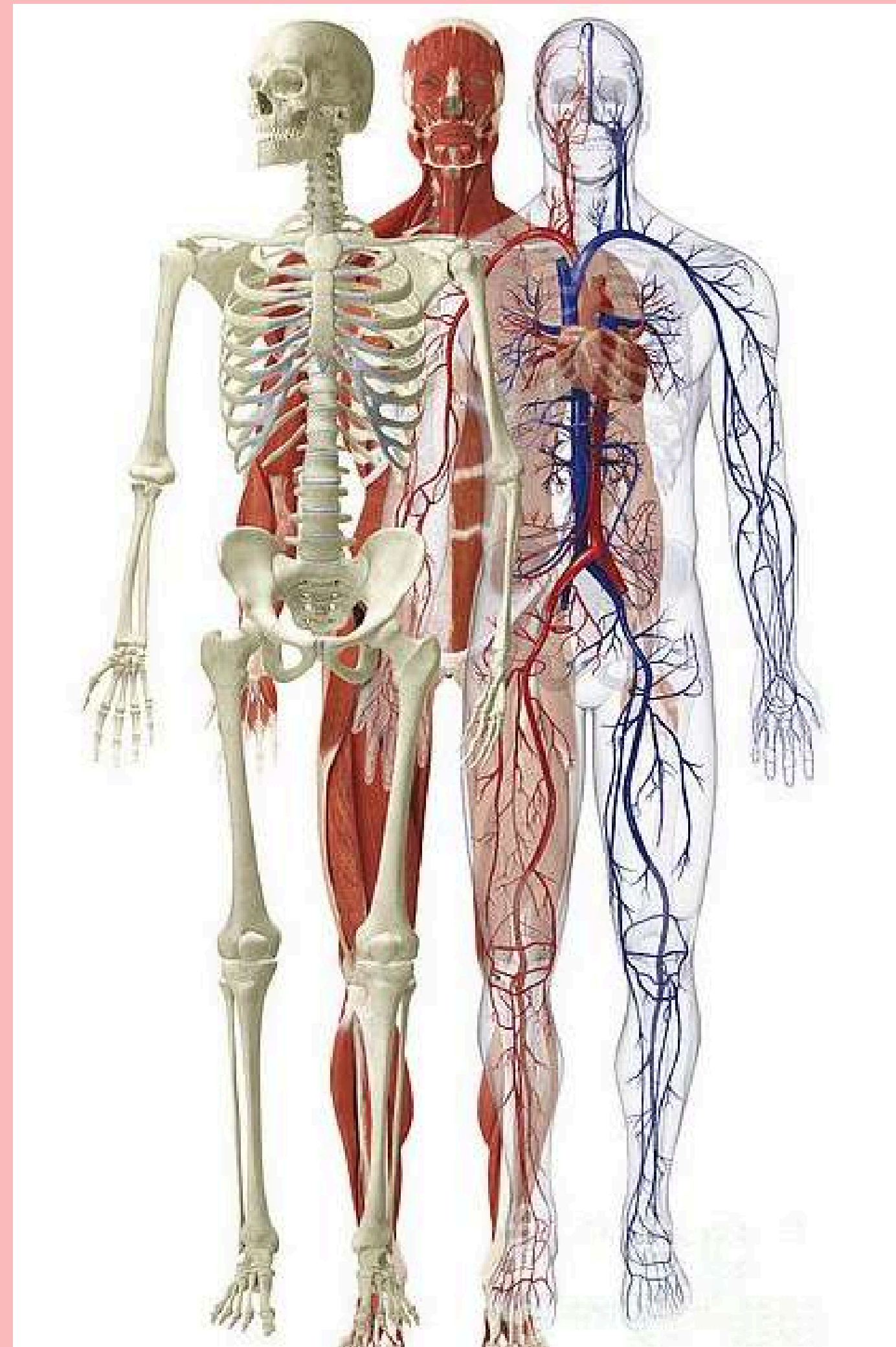
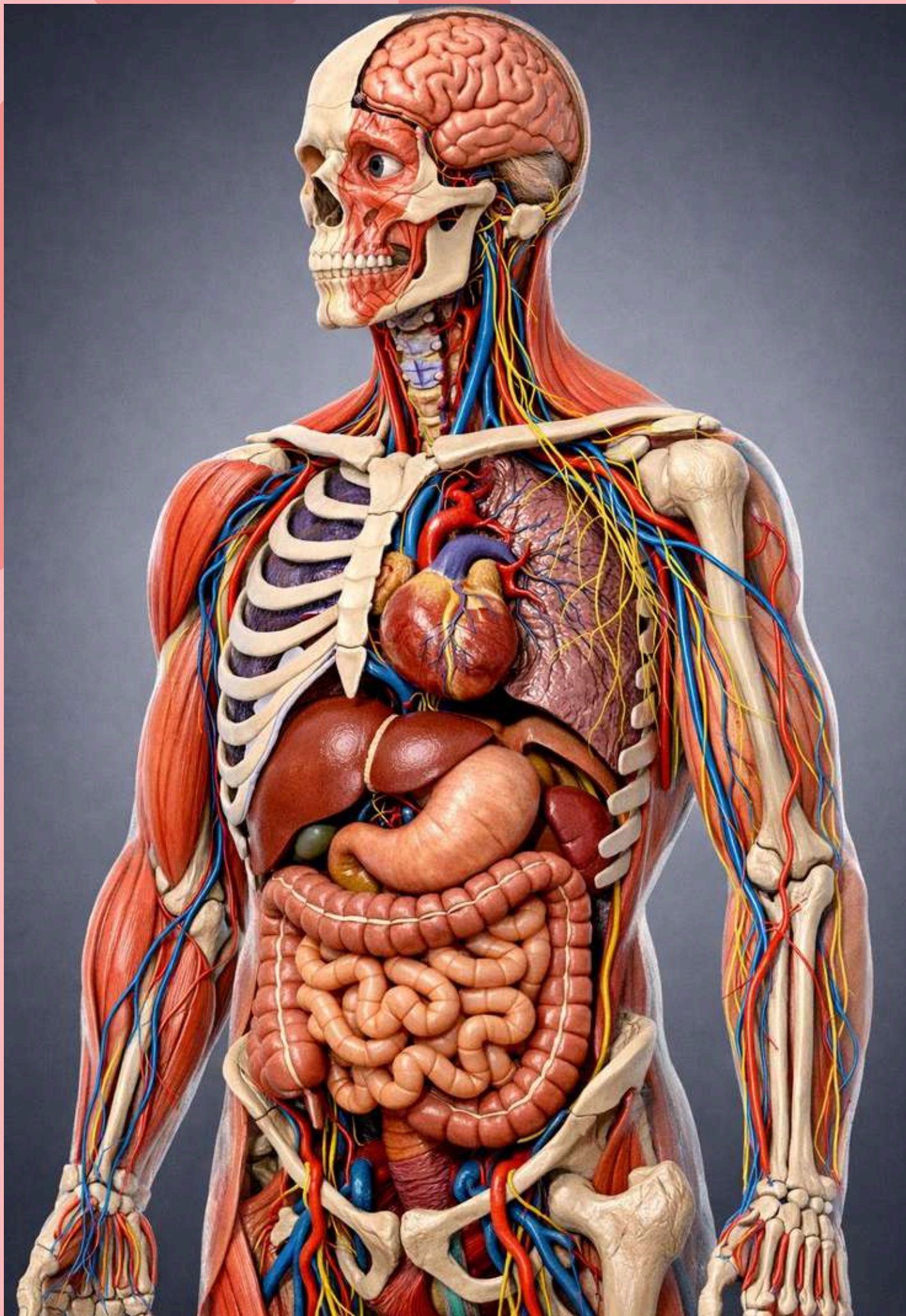
O'QITUVCHI: TESHAYEVA MOHINUR SAYFULLO QIZI

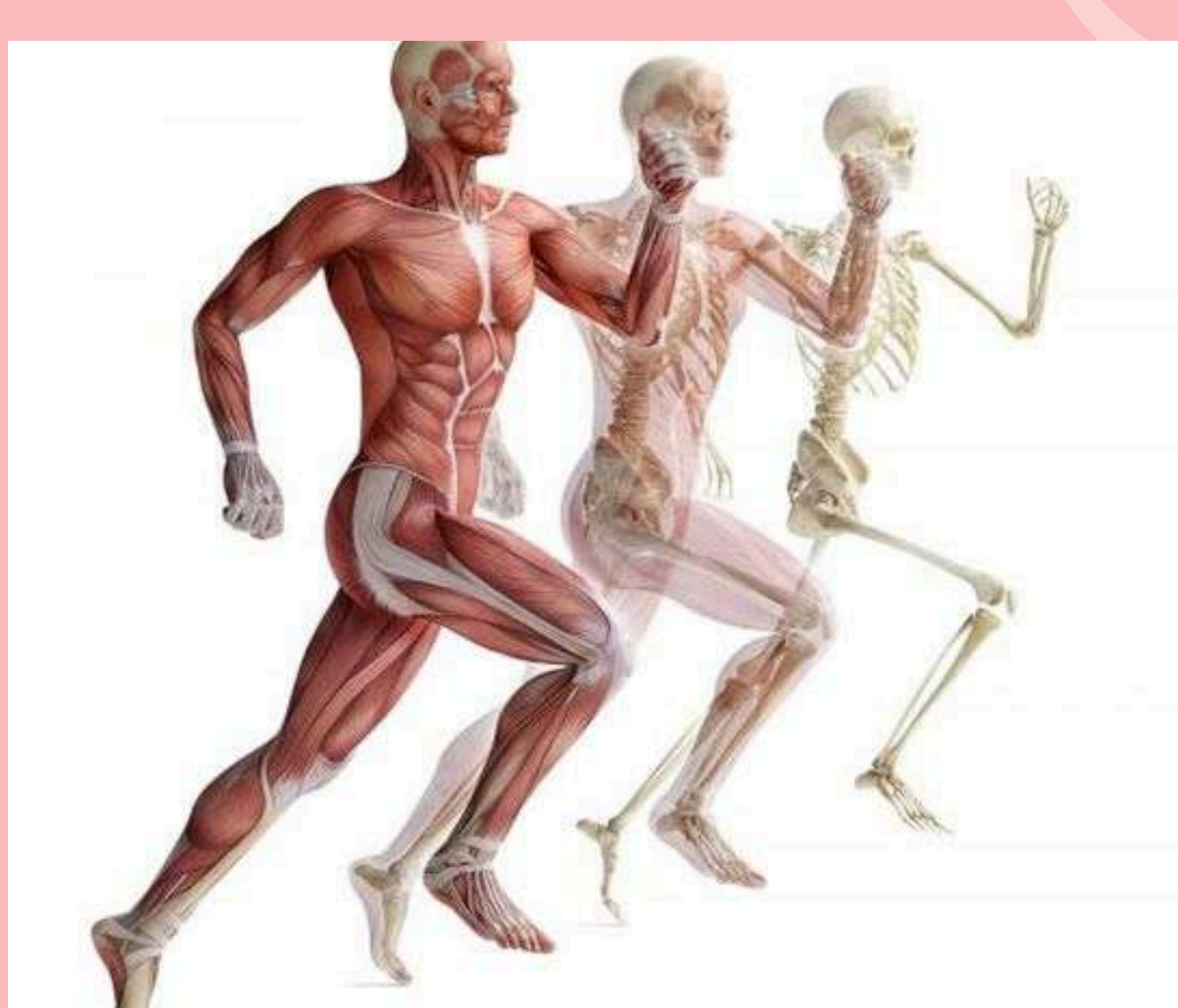
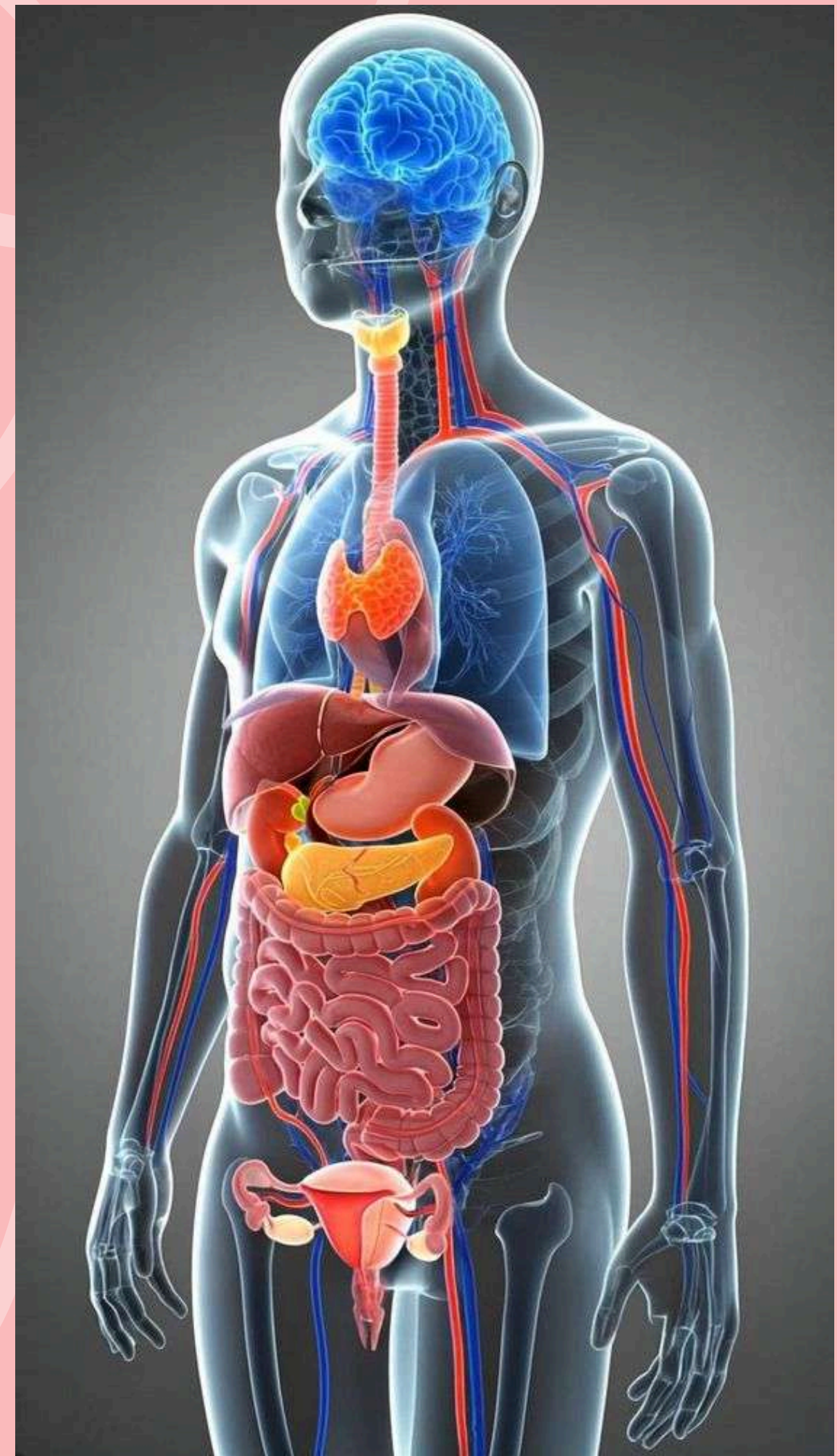
Reja:

- 1.Salomatlik odam uchun hamma narsadan afzal.
- 2.Odam va uning salomatligi fani nimani o'rgatadi?
- 3.Tibbiyot fanlarining rivojlanish tarixi.
- 4.Tibbiyot fanlarining asosiy yutuqlari va muammolari.

Salomatlik odam uchun hamma narsadan afzal. «Salomatlik — tuman boylik», - deydi dono xalqimiz, Darhaqiqat, salomatlik har qanday boylikdan afzal. Har bir inson bilim olishi, hunar o'rganishi, sport bilan shug'ullanishi, o'z yurti va elining ravnaqi yo'lida xizmat qilishi uchun salomat bo'lishi kerak. «Inson uchun birinchi baxt uning sog'ligi, ikkinchisi go'zallikdir», degan ekan Aristotel. Salomatlik kishining ruhiy holatiga, binobarin, uning boshqalar bilan munosabatiga ham ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun salomatlik har bir insonga in'om etilgan buyuk ne'mat, insonning baxtli hamda faol hayot kechirishi va barkamollikka erishishining asosiy sharti hisoblanadi. Aholining salomatligi esa Vatan boyligidir. Mamlakatimiz qudrati va kelajagining buyukligi hozirgi yoshlarimizning salomatligi va barkamolligiga, ularning baxtli bo'lishiga bog'liq.

Odam va uning salomatligi fani nimani o'rgatadi? Har kimning salomatligi o'z qo'lida. Har bir kishi salomatligini saqlashi va mustahkamlashi uchun o'z organizmi tuzilishini va unda sodir bo'ladigan jarayonlarni o'rganishi, kasalliklardan saqlanish choralari bilishi zarur. Bizga bu sohadagi bilimlarni anatomiya, fiziologiya va gigiyena fanlari o'rgatadi. **Anatomiya** organizm va organlarning tuzilishini, **fiziologiya** organizm va organlarning hayotiy funksiyalarini, **gigiyena** odamlar sog'lig'iga turmush va mehnat sharoitining ta'sirini o'rganadi. Anatomiya va fiziologiya sohasidagi bilimlar jarohat olgan kishilarga birinchi yordam ko'rsatib, ularning hayotini saqlab qolish uchun ham zarur. Odam anatomiyasi, fiziologiyasi va gigiyenasi fanlari o'zaro bog'liq bo'lib, barcha tibbiyot fanlarining asosini tashkil etadi. Odam jamiyatda o'zi yaratgan qonuniyatlar asosida yashaydi va biologiya qonunlariga bo'ysunadi. Shuning uchun umumiy o'rta ta'lim maktablarida «Odam va uning salomatligi» fani boshqa biologiya fanlari bilan birga o'qitiladi.

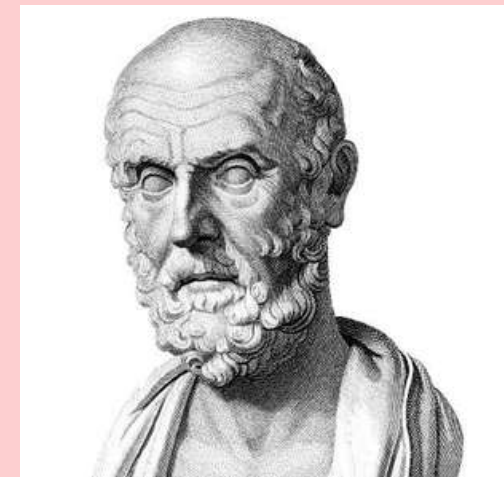

Tibbiyot fanlarining rivojlanishi tarixi. Odamlar qadim zamonlardan boshlab har xil kasalliklardan davolanish uchun o'z tanasi tuzilishini bilishga qiziqib kelgan. Lekin uzoq vaqt davomida odam tanasini yorib ko'rish qat'iyan man etib kelinganligi tufayli kasalliklarning kelib chiqishi g'ayritabiiy kuchlarga bog'lab tushuntirilgan. Shifokorlar esa odam organizmi tuzilishini bilmasliklari tufayli bemorlarga yetarli yordam ko'rsata olmaganlar. Odam organizmi ichki tuzilishini murdani yorib ko'rish orqali o'rganish dastlab Yunonistonda va Rimda boshlangan. Buning natijasida organizm tuzilishining yunon va lotin tilidagi nomlari paydo bo'lgan va organizm tuzilishini o'rganadigan anatomiya fanii rivojlana boshlagan.

Gippokrat (mil. av. taxminan 460-370-yy.). Qadimgi yunon shifokori. Odamning to'rt xil mizoji va odatn tanasi tuzilishi, organizmning bir butunligi to'g'risidagi jahonga mashhur g'oyalarni ishlab chiqqan. U bemorga va uni davolashga xususiy yondashuv g'oyasini taklif qilgan. Uning asarlari klinik tibbiyotga asos soldi.

Aristotel (mil. av. 384-322-yy.). Qadimgi yunon faylasufi va shifokori. Fanga aorta tushunchasini kiritgan. Tabiatning asosiy pog'onalari - anorganik dunyo, o'simlik, hayvon, odam to'g'risidagi g'oyani ilgari surgan hamda odam - ijtimoiy jonzot, o'z aql va idroki bilan hayvonlardan farq qilishi to'g'risidagi fikrni ilgari surgan.

Galen (mil. av. taxminan 200 129-yy.). Qadimgi Rim shifokori. «Odam tanasi qismlari» asarida odam organizmim tasvirlab bergan. Anatomiya va fiziologiya diagnostikasi davolash va profilaktika ning asosi ekanligini ko'rsatib bergan. Tibbiyotga hayvonlar ustida tajribalarni kiritgan Uning asarlaridan 14 asr davomida foydalanib kelingan

Leonardo da Vinci (1452-1519). Uygʻonish davri atoqli rassomi va matematigi. Buyuk anatom va fiziolog. Odam tanasi tuzilishining butun dunyoga mashhur bilimdoni. Ilk bor rasmlar orqali odam organizmining realistik tasvirini yaratib bergan. Uning anatomiyaga oid rasmlari hozirgi davrda ham oʻz ahamiyatini yoʻqotmagan.

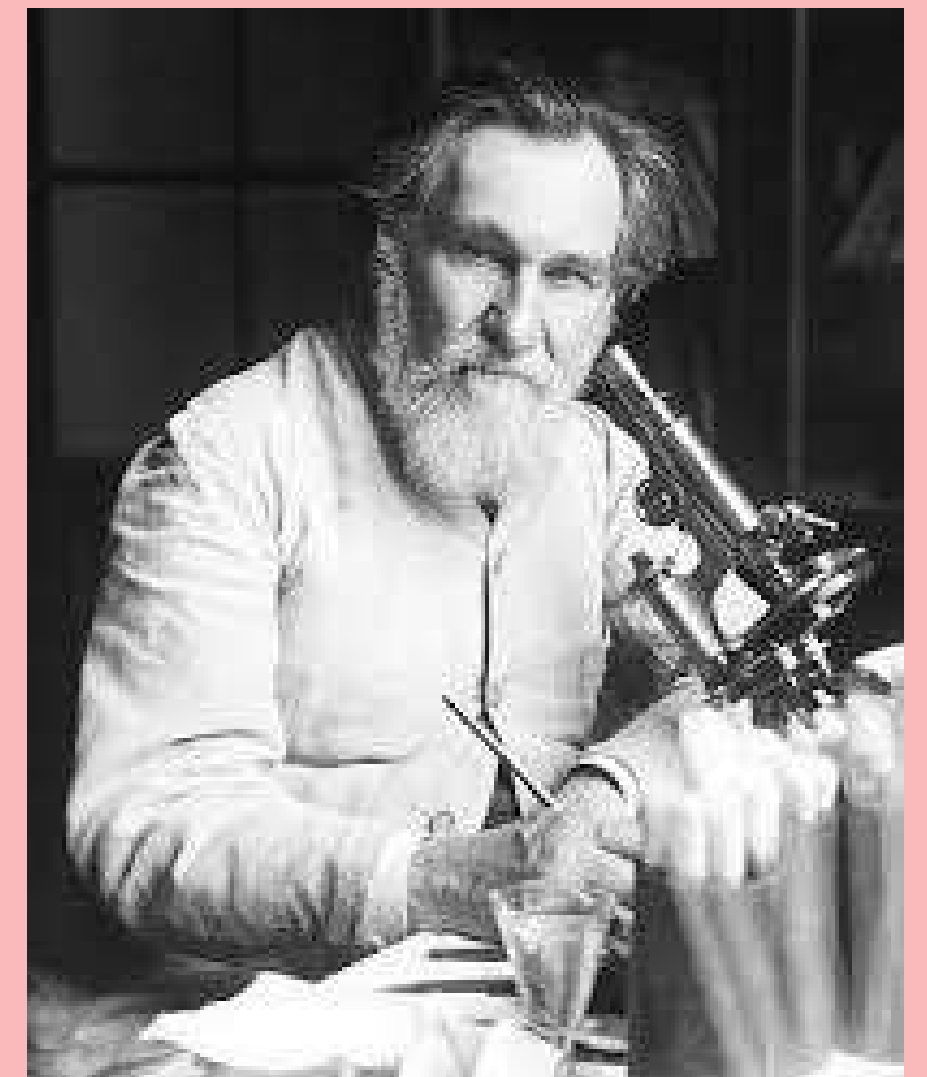
Andreas Vezaliy (1514-1564). Italiyalik shifokor, anatomiya fanining asoschilaridan biri. U odam organizmi tuzilishini yorib koʻrish orqali oʻrganishni birinchilardan boʻlib boshlagan. «Odam tanasining tuzilishi toʻgʻrisida» asarida barcha organlarni rasmlar orqali tasvirlab, bu borada boshqalax yoʻl qoʻygan kamchiliklarni tahlil qilgan.

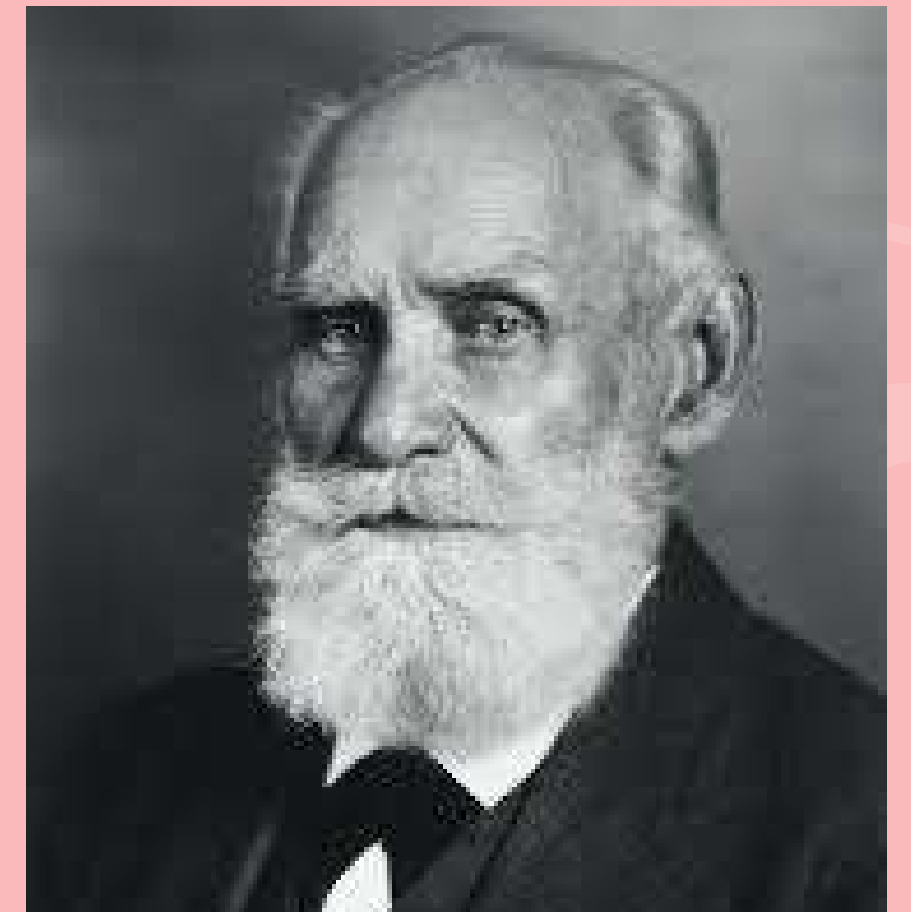
Sechenov Ivan Mixaylovich (1829-1905). Rus tabiatshunosi, rus fiziologiya maktabining asoschisi, psixologiyada tabiiy ilmiy yoʻnalishga asos solgan. «Bosh miya reflekslari», «Nerv sistemasi fiziologiyasi» asarlarining muallifi. Bosh miyaning reflektorlik xususiyatini kashf etgan. IP. Pavlov uni, «Rus fiziologiyasining otasi» deb atagan.

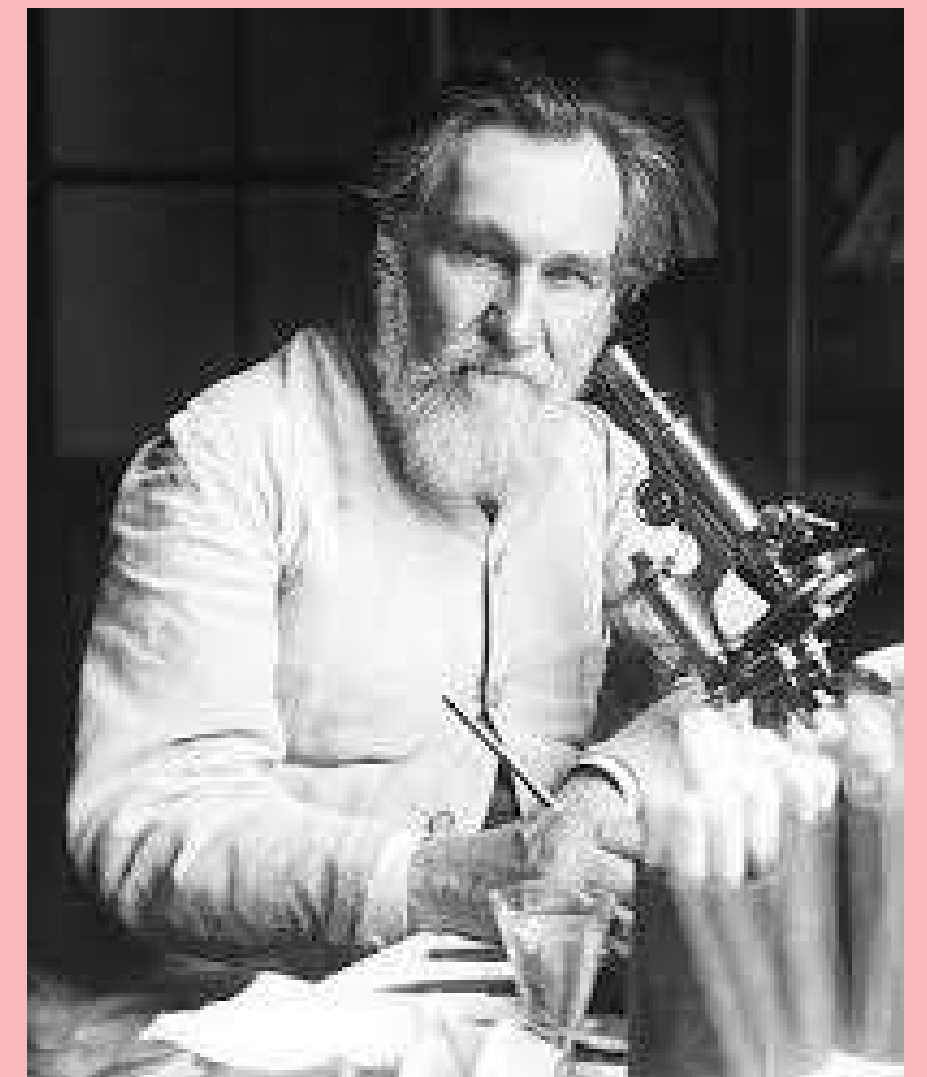
Mechnikov Ilya Ilich (1845—1916). Biologjyaning bir qancha yoʻnalishlari, jumladan, mikrobiologiya va immunologiya sohalariga asos solgan atoqli rus olimi. Organizmning kasalliklarga chidamliligi xususiyatlarini ochib bergan. U immunitetning fagotsitar nazariyasini yaratgan. Gerontologiya (odamning umrini uzaytirish)ga oid ishlari uchun Nobel mukofotiga sazovor boʻlgan.

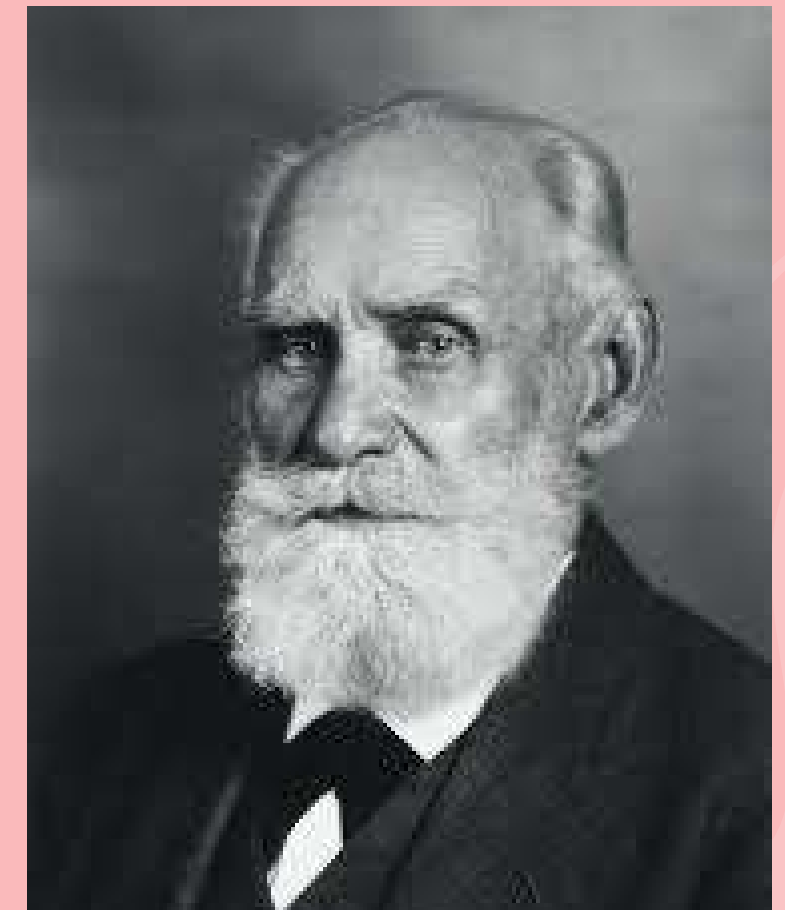
Pavlov Ivan Petrovich (1849-1936). Fiziologiya sohasida dunyo ga mashhur atoqli rus olimi, Nobel mukofoti laureati. Ovqat hazm qilish fiziologiyasi, qon aylanish, odam va hayvonlarning nerv siste masiga oid yirik asarlari uni dunyoga tanitgan. I.P. Pavlov shartli reflekslarning tormozlanishi toʻgʻrisidagi taʼlimotni yaratgan.

Mechnikov Ilya Ilich (1845—1916). Biologjyaning bir qancha yoʻnalishlari, jumladan, mikrobiologiya va immunologiya sohalariga asos solgan atoqli rus olimi. Organizmning kasalliklarga chidamliligi xususiyatlarini ochib bergan. U immunitetning fagotsitar nazariyasini yaratgan. Gerontologiya (odamning umrini uzaytirish)ga oid ishlari uchun Nobel mukofotiga sazovor boʻlgan.

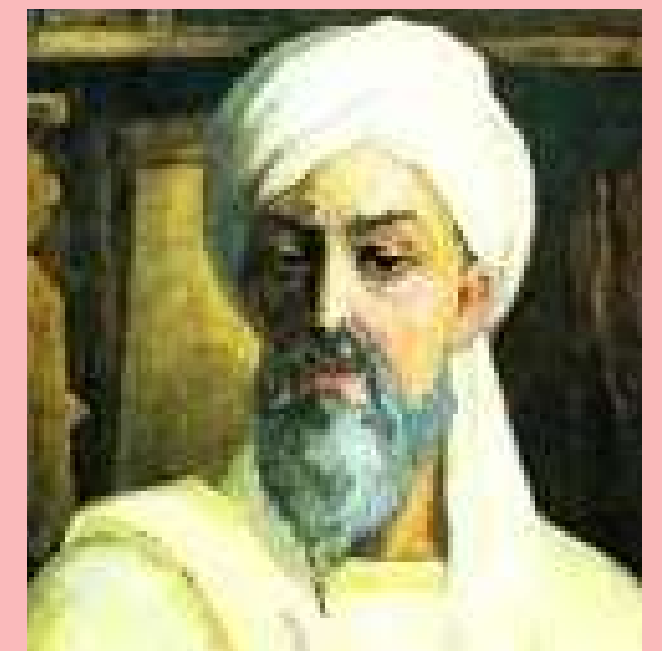
Pavlov Ivan Petrovich (1849-1936). Fiziologiya sohasida dunyo ga mashhur atoqli rus olimi, Nobel mukofoti laureati. Ovqat hazm qilish fiziologiyasi, qon aylanish, odam va hayvonlarning nerv siste masiga oid yirik asarlari uni dunyoga tanitgan. I.P. Pavlov shartli reflekslarning tormozlanishi toʻgʻrisidagi taʼlimotni yaratgan.

Tibbiyot fanlarining rivojlanishiga hissa qo'shgan vatandoshlarimiz. Tibbiyot fanlari taraqqiyotiga bizning vatandoshlarimizdan Abu Ali ibn Sino, Abu Rayhon Beruniy, Abu Bakr Buxoriy, Abu Mansur Buxoriy, Ismoil Jurjoniy, Sulton Ali Xurosoy kabi allomalarimiz katta hissa qo'shishgan. Odam organizmi to'g'risidagi fanlarning keyingi asrlarda rivojlanishiga olimlarimizdan A.Y. Yunusov, K.A. Zufarov, O'.A. Aripov, V.Vohidov, Y.X. To'raqulov va boshqalarning xizmatlari katta bo'ldi.

Abu Rayhon Beruniy (973-1048) - ensiklopedist olim. O'z davrida ma'lum bo'lgan barcha fanlar bo'yicha yirik asarlar yozgan. Uning «Saydana» asarida 880 g'ayaqin o'simliklar turiga tavsif berilgan, o'simlik va hayvon mahsulotlari hamda mineral moddalardan tayyorlanadigan 1000 dan ortiq dori-darmonlar to'g'risida ma'lumot keltirilgan.

Abu Ali ibn Sino (980-1037) - buyuk shifokor, faylasuf, shoir, musiqashimos. Uning 5 jildlik «Tib qonunlari» asarida anatomiya, gigiyena, ichki kasalliklar, jarrohlik, dorishunoslik va tibbiyotning boshqa sohalariga oid ma'lumotlar berilgan. Asar bir necha asr davomida tibbiyot sohasida asosiy qo'llanma bo'lmoqda.

Yunusov Adham Yunusovich (1910-1971) — atoqli fiziolog olim. Issiq sharoitda odam va hayvonlar organizmida suv va tuz almashinuvining fiziologik mexanizmini o'rgangan, Olim odam va hayvonlar orgamzmining yuqori haroratga moslanish xususiyatlarini ochib bergan.

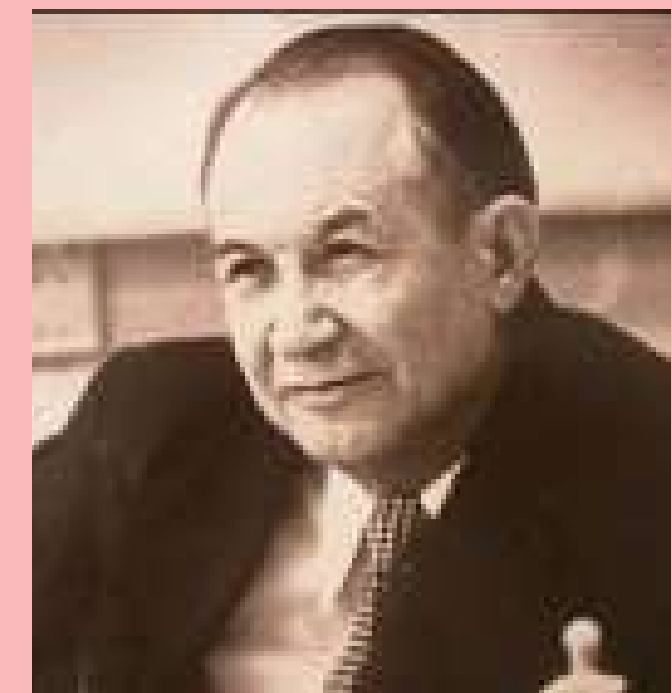
Aripov O'ktam Aripovich (1927—2001) — organlar va to'qimalarni ko'chirib o'tkazish orqali bemorlarni davolash sohasida maxsus laboratoriya tashkil etgan. Surunkali buyrak xastaliklarida bemorga sog'lom buyrakni ko'chirib o'tkazish orqali davolashni amalga oshirgan. Oshqozonosti bezining bir qismini ko'chirib o'tkazish usulini ishlab chiqqan.

Zufarov Komiljon Ahmadjonovich (1925—2002) — gistolog olim. Sog'lom va kasal organizmda sodir bo'ladigan jarayonlar, ularning boshqarilishini o'rgangan. Organizmda filtratsiya, sekretsia va so'rilish jarayonlarining hujayraviy mexanizmi va ularning boshqarilishini ochib bergan. O'zbekistonda birinchi bo'lib elektron mikroskopiya laboratoriyasini tashkil etgan.

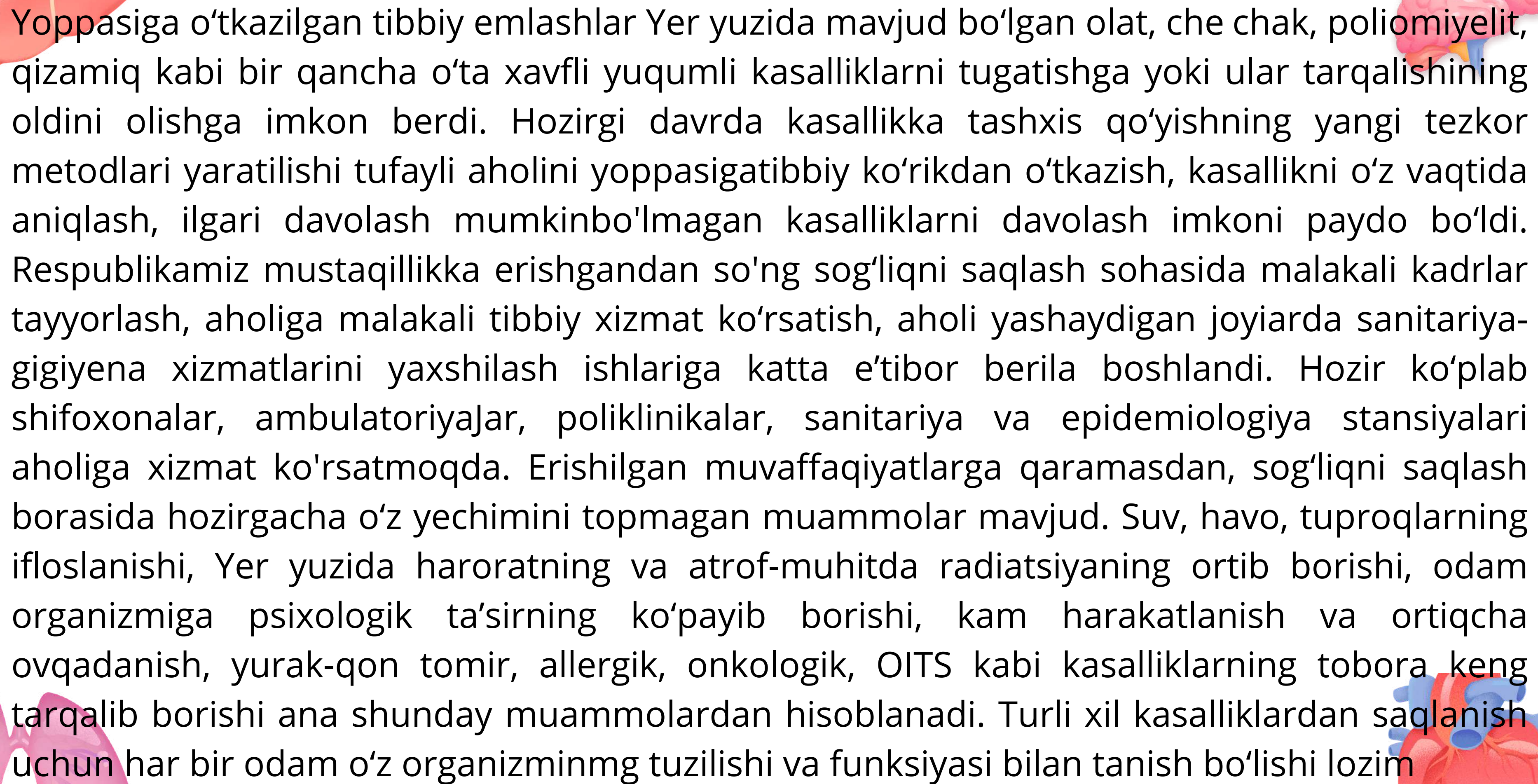

To'raqulov Yolqin Xolmatovich (1916-2005) atoqli bioximik, biologiya va O'zbekistonda tibbiyot fanlari tashkilotchisi. Qalqonsimon bez gormonlari, hujayra metabolizmi va endokrin xastaliklarini o'rgangan, kasalliklarga tashxis qo'yish va davolashning yangi usullarini ishlab chiqqan. Olim izotoplardan biologiya va tibbiyotda foydalanish yo'llarini ochib bergan.

Vohidov Vosid Vohidovich (1917-1994) - mashhur jarroh va olim O'zbekistonda ixtisoslashgan jarrohlik yordami maktabining tashkilotchisi. Olim jarrohlikning ko'pchilik sohalarida ilmiy tadqiqotlar olib borgan. U o'pka, o't yo'llari, jigar, oshqozon, yurak, qon tomirlari, harakat organlari, qorin va kockrak qafasining keng tarqalgan kasalliklarini tadqiq qilgan.

Tibbiyot fanlarining asosiy yutuqlari va muammolari. Hozirgi davrda fan va texnika rivojlanishi va organizmni tadqiq qilishning yangi metodlarining yaratilishi odam organizmining tuzilishi va funksiyasini atom, molekular, to'qima, organ va organizm darajasida o'rganishga imkon yaratdi. Tibbiyot va boshqa fanlar sohasida erishilgan muvaffaqiyatlar yer yuzi aholisining turmush darajasi yaxshilanishiga olib keldi. XIX asr oxirida aholining o'rtacha yoshi 32 yilga teng bo'lgan. Masalan, XX asr oxiriga kelib bu ko'rsatkich ikki martadan ko'proq ortgan.

Yoppasiga o'tkazilgan tibbiy emlashlar Yer yuzida mavjud bo'lgan olat, che chak, poliomiyelet, qizamiq kabi bir qancha o'ta xavfli yuqumli kasalliklarni tugatishga yoki ular tarqalishining oldini olishga imkon berdi. Hozirgi davrda kasallikka tashxis qo'yishning yangi tezkor metodlari yaratilishi tufayli aholini yoppasigatibbiy ko'rikdan o'tkazish, kasallikni o'z vaqtida aniqlash, ilgari davolash mumkin bo'lmagan kasalliklarni davolash imkoni paydo bo'ldi. Respublikamiz mustaqillikka erishgandan so'ng sog'liqni saqlash sohasida malakali kadrlar tayyorlash, aholiga malakali tibbiy xizmat ko'rsatish, aholi yashaydigan joylarda sanitariya-gigiyena xizmatlarini yaxshilash ishlariga katta e'tibor berila boshlandi. Hozir ko'plab shifoxonalar, ambulatoriyalar, poliklinikalar, sanitariya va epidemiologiya stansiyalari aholiga xizmat ko'rsatmoqda. Erishilgan muvaffaqiyatlarga qaramasdan, sog'liqni saqlash borasida hozirgacha o'z yechimini topmagan muammolar mavjud. Suv, havo, tuproqlarning ifloslanishi, Yer yuzida haroratning va atrof-muhitda radiatsiyaning ortib borishi, odam organizmiga psixologik ta'sirning ko'payib borishi, kam harakatlanish va ortiqcha ovqadanish, yurak-qon tomir, allergik, onkologik, OITS kabi kasalliklarning tobora keng tarqalib borishi ana shunday muammolardan hisoblanadi. Turli xil kasalliklardan saqlanish uchun har bir odam o'z organizmining tuzilishi va funksiyasi bilan tanish bo'lishi lozim.

E'tiboringiz

uchun

raxmat.